

ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЯ В СУЧАСНІЙ ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ УКРАЇНИ

У статті розглядається явище інтернет-комунікації як складової політичного процесу, його використання в сучасній зовнішньополітичній діяльності України та прикладний аспект інтернет-комунікації у структурі зовнішньої політики держави.

Автор вказує на залежність якості зовнішньополітичної діяльності міжнародних акторів від доступу до комунікаційних каналів.

У статті знаходить своє відображення процес формування в неформальному просторі соціальних медіа (Facebook, Twitter, Instagram) світового громадського порядку денного. Прیدілено увагу світовим тенденціям щодо використання можливостей соціальних медіаплатформ як інноваційного інструменту міжнародної та внутрішньополітичної діяльності.

Також автор розглянув проблему забезпечення позитивного сприйняття української держави у світі за допомогою інструментів інтернет-комунікацій.

Автор доходить висновку, що соціальні медіа обумовлюють пріоритети міжнародної взаємодії, відіграють значну роль у складних процесах формування світової громадської думки та можуть продукувати нові шляхи подолання політичної розосередженості українського суспільства.

Ключові слова: інтернет; комунікація; зовнішня політика; політичний процес; інформація; глобальне суспільство; соціальні медіа.

Постановка проблеми. Актуальність цієї теми обумовлена тим, що сьогодні Інтернет є найбільш динамічно прогресуючим засобом комунікації, оскільки новітні засоби зв'язку змогли об'єднати розрізнені комунікаційні системи у глобальну мережу, завдяки якій здійснюється транскордонний обмін інформацією в межах усієї планети. Інтернет-комунікація в сучасному політичному процесі відіграє одну з ключових ролей, оскільки інформаційна діяльність політичних інститутів може спричиняти такий самий резонанс, як і власне політична діяльність владних структур. Оскільки тенденція носить глобальний характер, доцільно розглянути інтернет-комунікацію через призму зовнішньої політики України.

Аналіз досліджень публікацій. Питання місця і ролі інтернет-комунікацій у сучасній зовнішній політиці України привертає достатню увагу, як з боку вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. При цьому, більшість з них концентрує свої зусилля на характеристиці понять інтернет-комунікація та характеристики основних прийомів їх застосування у політичному процесі.

Так, Н. Зазаєва ґрунтовно розглядає питання гуманістичних технологій у політичних комунікаціях, характеризує неформальні джерела трансляції інфор-

мації в політиці та висвітлює тенденції розвитку комунікативного процесу в Росії.

А. Кондратов акцентує увагу на комунікації в міжнародних відносинах, досліджує взаємозв'язок основних понять, які дозволяють вивчати зміни в системі міжнародних відносин, пов'язаних із зовнішньополітичною діяльністю держави. Крім того, значну увагу цей дослідник приділяє характеристиці функцій ключових понять у визначених категоріальних групах.

Особливої уваги заслуговують роботи вітчизняної дослідниці Н. Піпченко, яка у своїх дослідженнях приділяє увагу саме політологічному аналізу інтернет-комунікації, зокрема, соціальним медіа. У низці її досліджень аналізуються теоретичні характеристики проблеми використання інтернет-комунікації в зовнішній політиці держав. Також у її наукових працях виявлено актуальні напрямки міжнародних зав'язків ключових політичних учасників та наведено функціональні характеристики інтернет-комунікації як на глобальному, так і регіональному рівні.

Важливими для висвітлення зазначеної проблеми, також стали статистичні дані та офіційні державні документи. Їхній аналіз дозволив навести більш повну характеристику як нормативної бази реалізації інтернет-комунікацій у зовнішній політиці, так і дозволив

виявити їх певні особливості. Статистичні дані дозволили надати певні кількісні оцінки комунікаційним процесам з досліджуваних аспектів. Наприклад, опубліковані рейтинги Freedom House дозволили характеризувати рівень свободи Інтернету у країнах світу, матеріали Digital Insights можуть сприяти використанню статистичних даних використання соціальних медіа. Також, сайт liveinternet.ru розмістив інформацію щодо запитів та відвідування новинних сайтів.

Метою статті є характеристика проблем застосування інструментів інтернет-комунікацій у поточному зовнішньополітичному процесі та визначення їхньої ролі у формуванні позитивного іміджу України в сучасному світі.

Виклад основного матеріалу. Сучасні технології змінюють традиційні уявлення про форми медійної комунікації у сфері зовнішньої політики, що сприяє трансформації поняття зворотного зв'язку, перетворенню односторонньої комунікації на інтерактивний зв'язок і розвитку нового міжнародного спілкування.

У сучасній політичній науці обгрунтованою є залежність зовнішньополітичної діяльності міжнародних акторів від доступу до комунікаційних каналів, через які здійснюються зовнішньополітичні заходи, та їх присутності в просторі міжнародної інтернет-комунікації [7].

По-перше, політичний чинник впливу міжнародної інтернет-комунікації у вимірі соціальних медіа на світовий політичний процес проявляється через забезпечення можливостей здійснення акторами міжнародних відносин регулярної або епізодичної інформаційно-роз'яснювальної роботи на рівні світової спільноти щодо їхніх зовнішньо- та внутрішньополітичних пріоритетів, напрямів і завдань.

По-друге, практика показує, що, значною мірою, проведення акторами міжнародних відносин прихованого маніпулювання світовою громадською думкою для тиску на систему органів глобального управління, для організації політичних виступів у різних країнах світу, для популяризації не лише ідей миру, але й для мобілізації та організації етнічних конфліктів або терористичних атак здійснюється через мережу Інтернет;

По-третє, постійною практикою на сьогодні є поширення інформації у соціальних медіа і створення груп за інтересами для підтримки або дискредитації зовнішньополітичних рішень окремих міжнародних акторів [3].

Як вважає Р. Патнем, сучасне глобальне суспільство формується під впливом активної участі нетрадиційних міжнародних акторів у публічних справах, в ході забезпечення рівних громадянських прав і обов'язків, а також довіри та терпимості у світовому співтоваристві, через існування добровільних міжнародних недержавних і неполітичних громадських асоціацій, які підвищують рівень демократії. На сучасному етапі розвитку глобального суспільства соціальні медіа стають одним з інструментів створення горизонтальних громадських мереж на світовому рівні, оскільки подібні інтернет-співтовариства вільні від вертикалі влади, а їхній

політико-економічний вплив на міжнародну політику залежить, як від ступеня розвиненості політичної системи тієї чи іншої країни, так і від міжнародних економічних, географічних і технічних чинників. Для зовнішньополітичної сфери це означає, що інтернет-аудиторію необхідно розглядати як багатомільйонну, масову громадськість, яка незабаром буде збігатися з офлайновою більшістю, а інтернет-реальність виступає механізмом зворотного зв'язку, управління потоками якої дає змогу оперативно реагувати на запити світової спільноти [3, с. 734].

Спираючись на дослідження Н. Зазаєвої, можна стверджувати, що, значною мірою, саме в неформальному просторі соціальних медіа (Facebook, Twitter, Instagram) формується світовий громадський порядок денний, що являє собою ієрархію конкретних політичних проблем, які зачіпають інтереси ситуативно-оформленої і територіально розосередженої громадськості в певний період часу, що призводить до перенесення інформаційних інтересів, запитів мас-медіа і масової аудиторії зі сфери «високої політики», організованої урядовим представництвом, у сферу повсякденного життя й поведінку окремих індивідів, створюючи нові форми політичного життя.

У цьому контексті, аналіз політичних тем, представлених у просторі Facebook, Twitter, Instagram, дає можливість прогнозувати основні зовнішні та внутрішні політичні зміни, тому уряди країн поступово переходять до діалогу, взаємодії та дискусій, враховуючи оцінки й рекомендації громадськості при прийнятті зовнішньополітичних рішень [5].

Варто відзначити, що світові тенденції щодо використання можливостей соціальних медіаплатформ як інноваційного інструменту зовнішньо- та внутрішньополітичної діяльності представлені у щорічних звітах провідних компаній світу.

За даними ресурсу Digital Insights встановлено, що впродовж 2016 р. 74 % експертів вважали, що створення сторінки в соціальній мережі Facebook є важливим кроком на шляху реалізації стратегії діяльності будь-якої організації або установи; 28 % ретвітів у Twitter містили звернення «Будь-ласка, ретвітніть!»; 40 % експертів використовували у своїй повсякденній діяльності Google+, 63 % регулярно здійснюють публікації у Facebook, а 70 % виявили інтерес до функціонування цієї платформи; 42 % користувачів регулярно оновлюють свій профайл на LinkedIn; щосекунди 8 тис. користувачів викладають фотографії в Instagram; 4200 млн осіб використовують мобільні пристрої для доступу до соціальних медіа [2].

Міжнародна медіаагенція Universal McCann з 2006 р. проводить щорічні дослідження під назвою Wave, метою яких є вивчення активності брендів у соціальних мережах і залучення користувачів до акцій брендів на локальному та міжнародному рівнях. Спочатку дослідження стосувалося лише 15 країн світу і включало близько 7500 респондентів, а вже останнім звітом Wave 6 було охоплено 41 тис. респондентів із 62 країн світу. Зауважимо, що Україна присутня в дослідженні Wave лише з 2011 р. [8].

Популярність блогерства в Україні також відповідає середньосвітовим тенденціям і перебуває на рівні

63 %. Українські користувачі за рівнем активності у блогах лише на 5 % відстають від китайських і виявляють однакову активність із користувачами з Індії та Росії. Вік учасників блогосфери становить переважно 16–24 (42 % опитаних українців) і 25–34 роки (33 % респондентів з усього світу) [8].

Водночас фахівці відзначають зростаючу тенденцію переходу користувачів від офіційних веб-сайтів і блогів до аккаунтів у соціальних медіа, що зумовить у перспективі більший інтерес української аудиторії до діяльності установ, які активно поширюватимуть інформацію про себе в соціальних медіа [10].

Сьогодні для українського суспільства доволі актуальним завданням є забезпечення власної ідентичності на політичній карті світу. Довгий час перебування під російським впливом призвів до зниження рівня ідентифікації населення українських земель як самостійної політичної нації. Крім того, в умовах сучасних масштабних інтеграційних процесів важливі завдання склалися перед нашою державою в напрямі формування позитивного іміджу нашої країни.

Із часу здобуття незалежності до сьогодні прагнення мати позитивний імідж у світі обумовлено низкою першочергових зовнішньополітичних завдань. Серед них досягнення міжнародного визнання суверенітету української держави з боку світового співтовариства, закріплення відповідного статусу в міжнародних організаціях та отримання сприяння міжнародного співтовариства в економічного розвитку.

Аналіз згадувань України у світових медіа показує, що процес становлення і розвитку української державності відбувався при недостатньому поширенні інформації про Україну як серед світової громадськості, так і в середовищі елітних прошарків більшості держав світу. Відповідна констатація обумовлює потребу якісних змін у питаннях формування іміджу України та просуванні її національних інтересів на міжнародному рівні політико-правовими інститутами нашої країни.

Такі складові зовнішньої політики України, як діяльність її дипломатичних установ, спрямована на пояснення внутрішньої і зовнішньої політики країни, формування позитивного сприйняття України в державних та громадських інститутах інших країн, утвердження провідних позицій України в міжнародному просторі, зміцнення міжнародного авторитету держави визначаються як важливі елементи присутності у інформаційному просторі світу.

Забезпечення привабливого іміджу України у світі відбувалося за рахунок поширення відомостей про внутрішню та зовнішню політику держави, які набули достатнього розголосу у світі, зокрема, повідомлення про бажання України долучитися до врегулювання міждержавних суперечок, про діяльність держави у роботі миротворчих заходах під егідою ООН, кроках зі скорочення озброєнь, подальшого роззброєння та збереження режиму нерозповсюдження. Одним із важливих фактів результативної роботи України стало інформування міжнародного співтовариства про добровільну ліквідацію власної ядерної зброї (третього потенціалу за потужністю у світі) та трансформацію

України з ядерної на без'ядерну державу, що сприяло встановленню та здобуттю репутації української держави як послідовного та передбачуваного міжнародного партнера [11].

Водночас уявлення про Україну в міжнародному медіапросторі залишається достатньо побіжним і секторальним, а інколи – упередженим унаслідок дій, які цілеспрямовані на погіршення іміджу України, та недостатнього поширення у світі інформації про позитивні зрушення в її зовнішній та внутрішній політиці.

Україна працює над розбудовою системи інформаційного захисту своїх національних інтересів щодо подолання штучної інформаційної ізоляції, сповіщення світової громадськості потоків інформації з України, забезпечення договірно-правових, організаційно-технічних та політичних можливостей роботи вітчизняних інформаційних служб у міжнародній системі обміну інформацією. Вагому роль у процесі представлення України в глобальному інформаційному середовищі відіграють українці, які живуть за кордоном, оскільки залучення їхнього інтелектуального, культурного, фінансового та інформаційного потенціалу забезпечує результативність заходів щодо формування привабливого міжнародного іміджу України, а певний суспільний та політичний вплив, який мають в окремих країнах представники української діаспори, варто розглядати як самостійний фактор позиціонування держави [9, с. 70].

За даними сервісу статистики інтернет-ресурсів LiveInternet.ru, який формує рейтинг відвідуваності веб-сайтів із різних країн світу за різноманітними категоріями, встановлено, що в категорії «Новини та ЗМІ в Україні» найпопулярнішими новинними веб-ресурсами були «ТСН.ua», «Сьогодні» та «Українська правда». З інформацією, розміщеною на цих веб-ресурсах, щодня знайомилися близько 4 млн українців, а частка відвідувачів з інших країн світу в середньому сягала 24 % [13].

Варто підкреслити, що новинами про Україну найбільше цікавилася інтернет-аудиторія з Російської Федерації – приблизно 18–25 %, США і Білорусі – близько 2 % та Казахстану – не більш як 1 %. Українські новинні веб-сайти читали відвідувачі з Німеччини, Молдови, Ізраїлю і Канади, на яких у середньому припадало 0,4–0,7 %. Загалом, за даними сервісу статистики інтернет-ресурсів LiveInternet.ru, частка закордонної аудиторії, яка читала новини з України, становить 3–4 млн осіб [11].

При цьому відвідувачі з різними мовними налаштуваннями щодо перегляду новин з України надавали перевагу російській мові подачі інформації (65 %), оскільки переважна більшість таких користувачів із Росії. Лише 15 % переглядали інформацію українською мовою і близько 7 % користувачів цікавилися новинами про Україну англійською мовою [11].

Аналіз інтересу українських користувачів соціальних медіа до категорії «новини про Україну» свідчить, що за кількістю переходів із соціальних мереж на новинні веб-портали лідирують Facebook і Twitter. До 2017 року значна частка аудиторії припадала на російський мережевий веб-портал Vkontakte, але після

указу Президента України щодо заборони Інтернет-провайдером надання послуг доступу користувачам мережі Інтернет до ресурсів сервісів «Mail.ru» (www.mail.ru) та соціально-орієнтованих ресурсів «Вконтакте» (www.vk.com) і «Однокласники» (www.ok.ru), цей портал вже не користується популярністю на території України [15].

Новинні веб-портали в середньому відвідали 5 млн користувачів Facebook, близько 500 тис. користувачів мікроблогу Twitter, а на інші соціальні медіа припадає 2 % подібних переходів [13].

Таким чином, серед української інтернет-аудиторії найпопулярнішою соціальною медіаплатформою є Facebook, тому задля здійснення ефективної зовнішньополітичної інтернет-комунікації потрібно відкривати аккаунти саме в цій медіаплатформі.

Експерти зазначають, що соціальні медіа в Україні спроможні стати новою політико-комунікаційною технологією, яка сприятиме формуванню громадянського суспільства та перетворенню інтернет-медіа на відкриті дискусійні майданчики з метою трансформації політичної реальності. Українські фахівці В. Кедик, І. Кресіна, В. Недбай П. Олешук, В. Орлова, Г. Почепцов, М. Розумний та інші наголошують, що соціальні медіа виконують потужну інформаційну та мобілізаційну функції, тому від активності політичного актора в інтернеті безпосередньо залежить кількість його потенційних прихильників. Оскільки активна присутність політичних учасників у мережі приводить до формування глобального середовища, у якому вільно поширюється будь-яка політична продукція, це сприяє формуванню глобальних політичних співтовариств і організацій, які не мають національно-державних юрисдикцій [14].

Таким чином, можна стверджувати, що розвиток і функціонування мережевих соціальних медіа впливає на формування політико-комунікаційних процесів як усередині держави, так і за її межами, при цьому потоки інформації стають менш контрольованими, правдивість, точність і коректність даних практично не можливо перевірити, що підсилює маніпуляцію даними в соціальних медіа.

Задля вдосконалення діяльності політичних акторів в інтернеті український дослідник Д. Дубов в аналітичній записці «EGOV 2.0: Новітні підходи до трансформації системи державного управління на базі «Громадських медіа» сформулював рекомендації, які сприятимуть трансформації діяльності українських учасників політичної сфери.

Зокрема, для Міністерства закордонних справ дослідник надав рекомендації щодо розробки базових проектів, заснованих на використанні можливостей мікроблогу Twitter з метою поширення серед громадян України, що виїжджають за кордон, важливої інформації, а також для надання українським громадянам за кордоном можливості екстреного зв'язку із представниками українського дипломатичного корпусу в країні перебування [4].

Зауважимо, що більш активна присутність МЗС України в соціальних медіа є об'єктивною необхідністю, оскільки саме на зовнішньополітичні відомства покладено обов'язки формування іміджу держави за кордоном.

Зокрема, у проекті концепції «Державної цільової програми формування позитивного міжнародного іміджу України на 2013–2015 рр.» передбачено такі заходи поліпшення сприйняття країни за кордоном, як:

- використання сучасних технологій і засобів телекомунікації для поширення позитивних відомостей про Україну в інформаційному просторі інших держав;
- здійснення комплексних заходів щодо забезпечення сприятливого інформаційного простору для належного сприйняття міжнародним співтовариством прогресу України в реалізації пріоритетних завдань внутрішньої і зовнішньої політики;
- зосередження основних ресурсів на формуванні позитивного сприйняття України як європейської держави політичними, діловими і громадськими колами країн-членів Європейського Союзу;
- активне використання потенціалу ділових кіл для підтримки в різних формах реалізації заходів щодо формування сприятливого інвестиційного іміджу України;
- залучення до співпраці вітчизняних та іноземних громадських та експертних неурядових організацій, зацікавлених у формуванні позитивного міжнародного іміджу України, що, на нашу думку, потребує залучення інтелектуальних, технологічних та матеріальних ресурсів для впровадження зазначених заходів у зовнішню політику держави [12].

Отже, підсумовуючи вищезазначене, можна стверджувати, що інтернет-комунікація у сучасному політичному процесі відіграє одну з провідних ролей. Соціальні медіа обумовлюють пріоритети міжнародної взаємодії, відіграють значну роль у складних процесах формування світової громадської думки та можуть продукувати нові шляхи подолання політичної розосередженості українського суспільства. При цьому слід зазначити, що використання соціальних медіа може сприяти підвищенню рівня поінформованості міжнародного співтовариства про політичні процеси в Україні, активізацію всебічного міжнародного співробітництва держави, а також розширення спектру прихильників української держави на міжнародній арені.

Сутність інтернет-комунікації у структурі зовнішньої політики України допустимо визначити, як запровадження досвіду інформаційно розвинених акторів світу щодо використання інформаційних і комунікаційних технологій у міжнародній політичній, економічній та культурній діяльності української держави, оновлення національного законодавства у сфері зовнішньої політики, демократизація українського політикуму і усвідомлення українською політичною елітою і суспільством нових можливостей інформаційної цивілізації.

INTERNET-COMMUNICATION IN MODERN FOREIGN POLICY OF UKRAINE

The article deals with phenomenon of internet-communication as a part of political process, with its usage in foreign policy activities of modern Ukraine and with applicative aspect of internet-communication in structure of state's foreign policy.

The author emphasizes how much quality of international actor's foreign policy activity depends on access to communication channels.

The social media formation process in non-formal space of social media (Facebook, Twitter, Instagram) is considered in the article. Author also pays attention to world tendencies of using social media-platform possibilities as innovative instrument of international and internal policy activities.

Internet-communication tools are considered as a way to create positive image of Ukraine worldwide. Namely it is noted that the process of formation and development of Ukrainian statehood goes with insufficient dissemination of information about Ukraine both among the general public and the elite layers of the majority of countries round the world.

The article describes the need for qualitative changes in the issues of forming the image of Ukraine and promoting its national interests at the international level by the political and legal institutes of the country via increasing the efficiency and improvement of Internet communication tools.

The dissemination of comments on the internal and foreign policy of our country in the global information space can contribute to the formation of a positive perception of Ukraine in state and public institutions of other countries, to affirmation of Ukraine's leading positions in the international space, and to the strengthening of the international authority of the state.

The article emphasizes the idea that the essence of Internet communication in the structure of foreign policy of Ukraine should be understood as the usage of information and communication technologies in the international political, economic and cultural activities of Ukraine. This understanding allows to stress the urgent need to find ways to engage Ukrainian political elite to master the means and instruments of information civilization.

Author infers that social media forms priorities of international interaction, take a significant role in complicated processes of creating world public opinion and can produce new ways to overcome political dispersal of Ukrainian society.

Key words: *internet; communication; foreign policy; political process; information; global society; social media.*

Рецензенти: **Євтушенко О. Н.**, д-р політ. наук, професор, ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв;
Чупрін Р. В., канд. політ. наук, доцент, ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв.